

Nr 984

Av herr Magnusson i Borås m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen.

(Lika lydande med motion nr 760 i Första kammaren)

I proposition nr 75 år 1967 säger departementschefen att det yttersta syftet med konsumentupplysning är att tillgodose »medborgarnas intresse av att få tillgång till goda och ändamålsenliga varor till så låga priser som möjligt». Det är ett riktigt konstaterande. Konsumentupplysningen måste ta hänsyn till att det är konsumenten som skall fatta det avgörande valet mellan varor med olika pris, kvalitet, förädlingsgrad, förpackning och funktion m. m. Detta val är i hög grad individuellt. I konsumentupplysningen bör därför redovisas alla de faktorer som är av betydelse för konsumenten. Man bör observera att olika konsumenter har olika preferenser beträffande kvalitet, förädlingsgrad etc., och därför får ej konsumentupplysning ensidigt betona prisskillnader mellan varor. Det är icke en uppgift för konsumentvaruforskning att ange vilken kombination av pris och kvalitet m. m. som är bäst för konsumenten. Den form av rekommendation som ibland oegentligt brukar kallas »bästaköp» skall undvikas.

Departementschefen säger i propositionen i samband med pris- och kartellnämndens prisundersökningar och prisövervakning följande: »Jämförelserna bör helst bl. a. beakta relationen mellan pris och service samt mellan kontantköp och kreditköp ur förmånlighetssynpunkt.» Det är ett litet steg i rätt riktning, men för att konsumentupplysningen skall bli effektiv, dvs. till verkligt gagn för konsumenterna, måste undersökningar ske på sätt som ovan angetts. Detta har vid vissa undersökningar ej beaktats. Därvid har flera förhållanden av stor vikt för inköpsbeslutet ej tillräckligt framhållits. På så sätt har konsumenterna fått en felaktig bild av marknaden. Det är ett oeftergivligt krav på en effektiv konsumentupplysning att sådana brister ej får förekomma. De principer som här anförts är tillämpliga även på konsumentinstitutets verksamhet.

Konsumentupplysning kan sägas bestå av konsumentvaruforskning och information. Konsumentvaruforskning uppdelas vanligen i konsumentcentrerad och varucentrerad forskning. Ändamålet med den konsumentcentrerade verksamheten är att eliminera konsumenternas bristande förmåga att

bedöma olika alternativa konsekvenser ur konsumentens synpunkt. En sådan konsumentfostran är otvivelaktigt av ett mycket stort värde.

Konsumentinstitutets verksamhet domineras för närvarande av den varu-inriktade forskningen. Varken i den föreliggande propositionen eller i de till grund för denna gjorda utredningarna tas ställning till vad som är den lämpligaste fördelningen av de tillgängliga resurserna mellan konsument-respektive varucentrerad forskning. Denna allokering borde därför bli en av de uppgifter som den av departementschefen förebådade nya konsumentupp-lysningsutredningen får ta ställning till.

Ett förhållande, som kan synas vara en detalj, må här uppmärksammas. Konsumentvaruforskning leder ofta till att detaljerade normer, rekomen-dationer eller föreskrifter utfärdas för hur en varus innehåll, utseende, för-packning m. m. skall eller bör vara beskaffade. En större restriktivitet i des-sa detaljföreskrifter, såvitt de ej verkligen är absolut nödvändiga, synes vara påkallad med tanke på att de kan leda till allvarliga svårigheter i det internationella handelsutbytet.

Det finns i dag en mångfald institutioner, vilka bedriver verksamheter som har mycket nära samband med konsumentupplysning. Bl. a. bör följ-ande institutioner kunna medverka i olika slag av konsumentvaruforsk-ning:

- Alnarpsinstitutet
- Arbetarskyddsstyrelsen
- Arbetsmedicinska institutet
- Byggstandardiseringen
- Centrala sjukvårdsberedningen
- Chalmers provningsanstalt
- Emballageprovninglaboratoriet
- Försvarets forskningsanstalt
- Glasforskningsinstitutet
- Institutet för optisk forskning
- Leksaksrådet
- Skoindustrins forskningsinstitut
- Sprängämnesinspektionen
- Statens brandinspektion
 - » institut för byggnadsforskning
 - » » » folkhälsan
 - » » » hantverk och industri
 - » maskinprovningar
 - » provningsanstalt
- Svenska elektriska kommissionen
 - » » materielkontrollanstalten (SEMKO)
 - » färgindustrins forskningslaboratorium
 - » föreningen för ljuskultur
 - » institutet för konserveringsforskning
 - » slöjdföreningen
 - » textilforskningsinstitutet
- Svensk matpotatiskontroll (SMAK)

Sveriges standardiseringskommission
Tekniska röntgencentralen AB
Textilinstitutet i Borås

Källa: Effektivare konsumentforskning. Delbetänkande av konsumentupplysningsutredningen.

Det bör betonas att denna inventering ej är fullständig. Samtliga ovanstående institutioner har av konsumentupplysningsutredningen ansetts vara sådana att de kan ta del i konsumentupplysningsarbetet.

Uppdelningen av varuforskningen på flera institutioner är således mycket stor. En centralisering av all forskning, som sker inom ovanstående institutioner, är varken önskvärd eller möjlig att genomföra.

Undertecknade noterar med tillfredsställelse att departementschefen har uppmärksammat behovet av samordning på området för konsumentupplysning och konsumentvaruforskning. För att söka fylla detta behov förebådar departementschefen tillsättandet av en samlande konsumentupplysningsutredning.

Ett av de viktigaste målen för denna utredning bör vara att framlägga förslag om hur en bättre ledning och samordning av den totala konsumentupplysningsverksamheten än som finns för närvarande skall organiseras. I detta sammanhang bör konsumentinstitutets möjligheter att samarbeta med de ovan nämnda institutionerna utredas. Det bör än en gång framhållas att varuforskning bedrivs inom många fler institutioner och organisationer än dem som nämns i konsumentupplysningsutredningen. Varuforskning utförs också i mycket stor omfattning i företagen inom i stort sett alla branscher.

LO:s och socialdemokratiska arbetarpartiets priskommitté har hemställt att en försöksverksamhet med lokala konsumentkommittéer måtte få statligt ekonomiskt stöd. Lämpligheten av statsstöd till en verksamhet, som grundar sig på ett så vagt utformat förslag, måste starkt ifrågasättas. Kommittén har ej klart redovisat hur de lokala konsumentkommittéerna skall utföra sitt arbete. Ej heller har angetts storleken av det totala medelsbehovet och den del därav som kommer att tillskjutas av löntagarorganisationerna.

Huruvida bildandet av lokala konsumentkommittéer är en lämpligare institution för spridande av konsumentupplysning än de redan tillgängliga, bland vilka återfinns massmedia som TV, radio och press, betvivlas starkt såväl av flera remissinstanser som av undertecknade.

Den av priskommittén föreslagna verksamheten synes dessutom komma att konkurrera med den nu bedrivna hemkonsulentverksamheten. Denna form av konsumentupplysning är sedan 1965 föremål för utredning. De sakkunniga, som tillkallats för att utreda hemkonsulentverksamheten, beräknas slutföra sitt arbete under innevarande år. Även i denna fråga bör man avvakta det pågående och det kommande utredningsarbetet innan staten engagerar sig i försöksverksamhet.

Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor (NO) föreslås få anslaget för avlöningar höjt med 143 000 kr., vartill kommer löneomräkning, 107 000 kr. Denna personalförstärkning avses bereda näringsfrihetsombudsmannen behövlig avlastning i arbetet genom att en tjänst som ställföreträdande näringsfrihetsombudsman inrättas. Därutöver avser anslagsökningen två tjänster, en som byrådirektör och en som expeditionsvakt. Den sistnämnda tjänsten är föranledd av NO:s flyttning till fastighet där sådan ej finnes. Tidigare har expeditionsvakts göromål kunnat utföras utan tillgång till särskild arbetskraft.

Statens pris- och kartellnämnd (SPK) skall enligt departementschefens förslag tillföras 14 nya tjänster. Det är föga troligt att denna stora personalförstärkning nämnvärt kommer att förbättra konsumenternas förhållanden. Ett av de skäl för personalförstärkning som SPK anför är att den föreslagna förstärkningen av NO:s kansli kommer att medföra växande krav på utredningar hos nämnden. Med hänsyn till den mycket ringa utökning av NO:s kansli som föreslagits ter sig SPK:s personalförstärkningar onödigt stora.

Förslaget innebär även att företagen i ökande omfattning skall motivera sina prisförändringar. Detta torde endast innebära en ökad administrativ och kostnadsmässig belastning, i första hand för företagen men även för SPK. Att detta förfarande skulle leda till prissänkningar, konsumenterna till gagn, är ett orealistiskt antagande.

Förslaget innebär vidare en utvidgning av den kartellregistrering som SPK handlägger. Sålunda föreslås beträffande särskilt viktiga kartellavtal att fylligare uppgifter än hittills skall registreras. Vidare föreslås att inköpsföreningar och exklusivavtal skall registreras samt att SPK skall upprätta ett storföretagsregister för att därigenom följa utvecklingen mot ökad företagskoncentration.

Man måste när det gäller all kartellregistrering göra en avvägning mellan den nytta som man ur allmän synpunkt har av registreringen och den arbetsbelastning som registreringen medför för såväl företagen som för SPK. Det måste när det gäller de nu framlagda förslagen till utvidgning av kartellregistreringen konstateras att det särskilt i fråga om exklusivavtalen föreligger en uppenbar risk för att registreringen utvecklas till en meningslös pappersexercis. Antalet exklusivavtal torde nämligen vara mycket stort, men avtalen innebär i de flesta fall endast att ett företag överlämnar hela sin försäljning eller delar därav till ett annat företag i stället för att självt bygga upp en försäljningsavdelning. Detta kan inte anses innebära en begränsning av konkurrensen och bör ej heller föranleda registrering. Därutöver må framhållas att registreringen såvitt vi förstår endast kan komma att beröra svenska företag, medan avtal mellan eller med utländska företag inte berörs i samma utsträckning. Även denna omständighet talar enligt vår mening för att exklusivavtal inte bör införas i kartellregistret.

När det gäller inköpsföreningar förefaller oss en registrering meningslös,

eftersom inköpsfrågor svårligen kan behandlas enligt konkurrensbegränsningslagen. Man får således en registrering av förhållanden, som inte kan behandlas i den ordning som lagen förutsätter, och registreringen kan då heller inte sägas fylla något rimligt syfte. Vi motsätter oss därför registrering av inköpsföreningar.

Förslaget om upprättande av ett storföretagsregister har inte närmare utformats, utan det förutsättes att SPK skall »söka sig fram till en lämplig form för verksamheten». Vi finner det för vår del otillfredsställande att förslaget inte närmare preciserats. Departementschefen har inte ens angivit vad som skall avses med ett storföretag. Då koncentrationsutredningen under året torde komma att avlämna sitt betänkande synes det oss lämpligt att man avvaktar det material som då framlägges och därefter tar ställning till om och i så fall hur en uppföljning av detta material bör ske.

Departementschefen föreslår att SPK:s anslag för allmän upplysningsverksamhet höjes från 50 000 till 600 000 kr. Av dessa medel är 500 000 kr. avsedda för särskilda upplysningskampanjer. Dessa särskilda kampanjer har till huvudsakligt syfte att sprida kännedom om att benämningen riktpreis ersättes av cirkapreis. Det bör i detta sammanhang påpekas att riktpreisutredningen under slutskedet i utredningsarbetet tog kontakt med näringslivets huvudorganisationer för att efterhöra deras villighet att medverka till ett genomförande av utredningens intentioner på frivillig väg. Kontakten ledde till att huvudorganisationerna utfäste sin medverkan vid en övergång till cirkapreis. Utredningen utgår från att radion och televisionen uppmärksammar ändringen. Att i ett sådant läge anslå betydande belopp av skattemedel till en särskild kampanj är ej försvarligt.

Med hänvisning till ovanstående hemställes,

1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att Kungl. Maj:t måtte

a) vid utarbetandet av direktiv för den förebådade konsumentupplysningsutredningen beakta vad i motionen anförts,

b) vid utformandet av riktlinjer för verksamheten vid statens institut för konsumentfrågor, statens pris- och kartellnämnd, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och statens konsumentråd beakta vad i motionen anförts;

2) att riksdagen måtte för budgetåret 1967/68

a) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar anslå 4 624 000 kr.,

b) till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader anslå 1 149 000 kr.

Stockholm den 13 april 1967

Tage Magnusson (h) *Hans Nordgren (h)* *Astrid Kristensson (h)*

i Borås

Carl Eric Hedin (h) *Alf Wennerfors (h)* *Kurt Söderström (h)*